

Carolina Wendelin

Improvisera mera!

Pedagogiskt material som stöder improvisation i musikundervisning för barn

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Musiikkipedagogi (AMK)

Musiikin tutkinto-ohjelma

Opinnäytetyö

24.4.2023

Sammanfattning

Skribent:	Carolina Wendelin
Titel:	Improvisera mera! Pedagogiskt material som stöder improvisation i musikundervisning för barn
Antal sidor och bilagor:	27 sidor + 3 bilagor
Datum:	24.4.2023
Utbildning:	Musikpedagogik (YH)
Utbildningsprogram:	Utbildningsprogrammet för musik
Studieinriktning:	Småbarnsmusikpedagogik
Handledare:	Annu Tuovila, musikdoktor
Arviointi:	Hanna-Maija Aarnio, musikmagister

Lyckelord: Improvisation, småbarns musikpedagogik, undervisningsmaterial

Detta slutarbete innehåller undervisningsmaterialet Improvisera mera! Pedagogiskt material som stöder improvisation i musikundervisning för barn, som kan tillämpas inom instrument- och musikundervisning på nybörjarnivå. Undervisningsmaterialet består av sånger med tillhörande noter och uppgifter med lekbeskrivningar som från olika vinklar tangerar improvisation.

Målet med materialet var att skapa ett aktuellt undervisningsmaterial som stöder pedagogen att leda improvisationsövningar och integrera improvisation som en naturlig del av undervisningen. Därmed har jag i detta examensarbete dels behandlat barnets kreativitet men även undersökt pedagogens roll. Kärnan i arbetet har varit att ta fram ett material som främjar barnens musikaliska självförtroende genom praktiska övningar.

I examensarbetet som är av kvalitativt art har jag valt den explorativa forskningsmetoden som utgångspunkt. Arbetet innehåller även aspekter ur aktionsforskningen. Materialet har utformats och bearbetats under flera omgångar som baserat sig på aktuell forskning inom området samt mina egna observationer i undervisningstillfällen. Genom en kurs har pedagoger fått ta del av materialet och svarat på en svarsenkät. Resultatet från enkäten tyder på att materialet togs positivt emot bland respondenterna och att de kommer att ha nytta av mitt material i framtiden.

Undervisningsmaterialet möter behovet av nytt undervisningsmaterial som kan användas av svensktalande musikpedagoger i Finland. I takt med att läroplaner förnyas och synen på pedagogik och lärande förändras växer efterfrågan på relevant och aktuellt material. Det pedagogiska materialet har stärkt min pedagogiska profil och fungerat som en naturlig brygga från studier till arbetslivet.

Abstract

Author:	Carolina Wendelin
Title:	Improvise More! Educational Material that Supports Improvisation in Early Childhood Music Education
Number of Pages:	27 pages + 3 appendices
Date:	24 April 2024
Degree:	Bachelor of Music Pedagogy
Degree Programme:	Music
Specialisation Option:	Early Childhood Music Education and Community Music
Supervisor:	Annu Tuovila, DMus
Examiner:	Hanna-Maija Aarnio, MMus

Keywords: Improvisation, early childhood music education, teaching material

This bachelor's project includes the teaching material *Improvise More!* that I created in the Swedish language. The material supports improvisation in early childhood music education and beginner-level instrument and music teaching. The material consists of songs including musical notation and tasks with play instructions that approach improvisation from different angles.

The goal of the material was to create up-to-date teaching material that supports the educator in leading improvisation exercises and integrating improvisation into teaching as a natural part of it. Thus, in this thesis I have partly dealt with the child's creativity but also examined the role of the educator. The core of the work has been to promote the children's musical self-confidence and to create practical exercises.

For this qualitative study I have also included aspects from the action research method. The material has been designed and processed over several rounds based on current research in the field as well as my own observations in teaching situations. Through a class where I presented the material, educators have been able to access the material and answer a questionnaire. The results of the survey indicate that the material was received positively among the respondents and that they will benefit from my material in the future.

The teaching material meets the need for new teaching material that can be used by Swedish-speaking music educators in Finland. As curricula are renewed and views on pedagogy and learning change, the demand for relevant and up-to-date material grows. The educational material has strengthened my educational profile and served as a natural bridge from studies to work.

Innehåll

1	Inledning	1
1.1	Syfte och frågeställningar	3
1.2	Bakgrund till materialet Improvisera mera!	3
2	Improvisation	4
2.1	Nyttan av improvisation inom musikundervisning	5
2.2	Improvisation på barnens villkor	6
2.3	Olika tillvägagångssätt för att improvisera	7
3	Pedagogens roll	9
3.1	Tryggare rum	11
3.2	Modigare rum	12
4	Processbeskrivning och tillvägagångssätt	12
4.1	Utformning av materialet Improvisera mera!	13
4.2	Kurs där materialet presenterades	15
4.3	Elektronisk svarsenkät	17
5	Resultatrapportering	18
5.1	Ett hurudant material stöder improvisation i musikundervisning för barn?	18
5.2	Hur kan pedagogen främja barnets kreativitet, musikaliska färdigheter och självförtroende?	19
5.3	Hur stöder materialet Improvisera mera! musikpedagoger i musikundervisning?	21
5.4	Diskussion	22
6	Slutsatser och utvecklingspotential	23
	Källor	26
	Bilagor	28
	Bilaga 1 Kursplanering	28
	Bilaga 2 Frågor i svarsenkäten	29
	Bilaga 3 Dataskyddsbeskrivning	30

1 Inledning

Detta slutarbete innehåller undervisningsmaterialet Improvisera mera! som kan tillämpas inom instrument- och musikundervisning på nybörjarnivå.

Undervisningsmaterialet är ett stöd för pedagoger att introducera improvisation med låg tröskel. Målet med materialet är att eleven skall kunna känna sig delaktig i lärandeprocessen, hitta sitt eget uttryck samt utforska sitt instrument på ett tryggt och kreativt sätt. Materialet består av tjugo sidor och innehåller en förtext till läsaren, en guide till improvisation samt sex övningar. I förtexten har jag beskrivit på vilka premisser materialet får användas. I avsnittet guide till improvisation (s. 4-5) lyfter jag upp relevanta aspekter som pedagogen kan dra nytta av i undervisningen. Övningarna (s. 6-18) innehåller idéer till lektionsupplägg, noter, exemper och tips för att variera uppgifterna. Detta examensarbete består därför av både en skriftlig del, det vill säga den text du nu läser, samt det pedagogiska materialet som är en skild bilaga. Som läsare kan du bekanta dig med det pedagogiska materialet samtidigt som du tar del av det skriftliga arbetet där jag presenterar pedagogiska tankegångar och forskning inom området som står för grund till materialet jag skapat.

Improvisation inom musikundervisning är ett mångsidigt tema som möjliggör musikaliska uttryck. Genom improvisation kan vi skapa i stunden och vara närvarande samtidigt som vi lär oss nya saker om oss själva, om andra och om musik. Vi kan upptäcka nytt, förstå något gammalt eller bara njuta av att upprepa samma fras eller ton om och om tills det blir något nytt. Detta examensarbete öppnar upp improvisation ur en pedagogisk synvinkel med hänvisningar till forskning och aspekter kring musikimprovisation som är relevanta för att skapa en trygg undervisningsmiljö. Improvisation är ett fenomen genom vi kan mångsidigt utforska musik genom olika arbetssätt. Laura Huhtinen-Hildén och Jessica Pitt (2018) beskriver den egna rösten och kroppen som utgångspunkter i lärandet av musik. Genom att uppleva olika arbetssätt och strategier kan eleven fördjupa sin förståelse och uppleva musik på olika plan. (Huhtinen-Hildén & Pitt, 2018, s. 100–130) I mitt pedagogiska material har

jag därför valt att lyfta fram varierande sätt att utforska musik som inkluderar bland annat dans och kroppsrytmik, lyssnande och analys, sång och rytmiskt tal, berättande, visuellt lärande samt rituppgifter.

Improvisation är ett delområde som ingår i ett flertal undervisningsplaner. I läroplanen för den allmänna grundläggande konstundervisningen från år 2017 nämns improvisation som en målsättning under temastudier i musik. I de gemensamma studierna i musik finns målsättningen att uppmuntra eleven till att skapa egna musikaliska idéer och lösningar. Målet för musikundervisning för småbarn är att utveckla barnets kreativitet, musikaliska färdigheter och självförtroende. (Utbildningsstyrelsen, 2017, s. 27) I grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen är en av målsättningarna att inom musikundervisning ge utrymme för elevens kreativitet i form av musikaliska idéer och improvisation (Utbildningsstyrelsen, 2014). I grunderna för planen för småbarnspedagogik finns inga direkta riktlinjer för musikundervisning. Däremot vill jag från det dokumentet belysa barnets delaktighet och initiativtagande som lyfts upp som en målsättning inom mångsidig kompetens (Utbildningsstyrelsen, 2022, s. 33).

Genom kreativ musikundervisning med inslag av improvisation kan även musikstunder inom småbarnspedagogiken möta målet med barnens delaktighet på ett ändamålsenligt sätt. Improvisation är för mig en viktig del av musicerande. Det var dock ganska sent in i mina egna musikstudier som mina pedagoger instruerade mig i improvisation. Sedan jag började mina musikstudier har tiderna förändrats och förnyade läroplaner lyfter upp improvisation som en naturlig del att integrera i musikundervisningen. Denna utveckling tyder på en attitydförändring som leder till att pedagogens syn på eleven stärks som aktiv och naturligt besitter kreativ kunskap. I detta examensarbete vill jag redogöra för olika improvisationsmetoder och tillvägagångssätt inom musikundervisning för barn som ett stöd för att musikpedagoger eftersom jag tror att improvisation är ett uttryckssätt som stärker den (musikaliska-) självbilden, delaktighet och kreativitet.

1.1 Syfte och frågeställningar

Syftet med detta examensarbete är att skapa aktuellt och användbart pedagogiskt material samt genom en fortbildning låta pedagoger ta del av materialet och utvärdera det genom en enkät. Materialet riktar sig till pedagoger som vill implementera improvisation i musikundervisning för barn. Genom övningar med konkreta tips får eleven möjlighet till att uttrycka sig genom sitt instrument på ett personligt sätt. Materialet är skapat för att pedagoger skall kunna använda det som sådant eller modifiera det enligt behov och tycke. Jag vill därmed bidra med ett material som kan utvecklas och inspirera utan att vara för riktgivande. Därför gav jag även materialet en Creative Common licens som innebär att materialet får bearbetas och spridas under samma licens.

I mitt examensarbete har jag valt tre frågeställningar som stöd för att arbeta fram ett användarvänligt material samt för att utveckla materialet under arbetets gång. Frågeställningarna kan speglas mot de målsättningar som framgår ur rådande läroplaner i musikundervisning både inom småbarnspedagogik, grundläggande konstundervisning och musikundervisning i grundläggande utbildning. (Utbildningsstyrelsen, 2017; Utbildningsstyrelsen, 2022; Utbildningsstyrelsen 2014). Mina frågeställningar lyder som följande:

- 1 Ett hurudant material stöder improvisation i musikundervisning för barn?
- 2 Hur kan pedagogen främja barnets kreativitet, musikaliska färdigheter och självförtroende?
- 3 Hur stöder materialet Improvisera mera! musikpedagoger i musikundervisning?

1.2 Bakgrund till materialet Improvisera mera!

Innehållet till det pedagogiska materialet *Improvisera mera!* har utformats sedan år 2020 fram till 2022 då jag själv var i behov av korta, lättillgängliga musikstycken och övningar i improvisation för barn i nybörjarmusikundervisning och musiklek. Mycket undervisningsmaterial som berör musikimprovisation är utformade enligt att eleven använder en skala eller andra musikaliska

färdigheter som ställer relativt stora krav på kunskapsnivån. Tanken med mitt material var att skapa övningar till improvisation som kan användas i ett stadie av inläring före skalor och teoretisk kunskap eller som ett stöd vid sidan av teoretiskt kunnande. Under 2023 har materialet bearbetats och förbättringar har gjorts för att få fram ett så relevant material som möjligt.

Övningarna i Improvisera mera! kan användas som sådana men kan även tillämpas och modifieras enligt tycke och behov. Det pedagogiska materialet lämpar sig för både grupp och individuell undervisning. Övningarna är inte heller låsta till ett visst instrument. Materialet kräver lite förkunskaper eller inga alls av eleven och kan även användas som ett sätt att repetera olika tekniker eller sammanfatta redan inlärd färdigheter. För elever som redan en tid spelat sitt instrument, kan övningarna användas som ett sätt att fördjupa sin förståelse för improvisation och hitta sitt eget musikaliska uttryck. Improvisera mera! kan användas av musikpedagoger men även av lärare inom småbarnspedagogik som håller musikstunder för grupper. Materialet består av en guide till inspiration som fungerar som lärarhandledning, fyra sånger med tillhörande noter och två fristående improvisationsuppgifter. Till de sammanlagt sex uppgifterna hör många olika moment av varierande arbetssätt som har syftet att nå barnen på ett holistiskt sätt.

2 Improvisation

Improvisation beskrivs enligt Svenska Akademiens ordlista (SO) som något som utförs utan förberedelser med tillvägagångssätt som växer fram i stunden. Främst syftar detta till musikaliskt eller annat konstnärligt skapande. (Svenska Akademien, 2021) Enligt en forskning utförd av Biasutti & Luigi (2009) som kvantitativt studerat improvisation är det ett multidimensionellt fenomen som inbegriper tekniska, uttrycksfulla och sociala element. I studien konstaterades även att upplevelsen av flöde (engelskans "flow") var av betydelse och motivera musikern att hänge sig till musiken. Improvisation beskrivs som en process där tidigare lärda kunskaper används och kombineras med nya lösningar. I dessa stunder uppstår nya lösningar och något nytt skapas. (Biasutti & Luigi, 2009)

2.1 Nyttan av improvisation inom musikundervisning

Vi kan närma oss musikimprovisation från olika infallsvinklar. Beroende på hur pedagogen instruerar uppstår olika resultat i form av graden av deltagande och effekt. I en studie utförd av Una MacGlone 2018, undersöktes barns aktivitet inom improvisation från olika pedagogiska utgångspunkter. Barn i åldern 4–5 från Skottland fick medverka i två typer av improvisation under en musikstund. Studien pågick under sex veckor och barnen deltog två gånger i veckan i musikstunderna. Den ena metoden gick ut på att tillsammans med barnen komma fram till ett tema att improvisera kring. Den andra metoden var att fritt improvisera. Som parametrar i analysen granskades barnens förmåga att bidra med egna idéer till musicerandet samt ifall barnet med ljud reagerade (svarade) på de andra barnens musikaliska idéer. I den beskrivande improvisationen där ett tema valdes kom pedagogen tillsammans med eleverna fram till vissa ramar för improvisationen så som ungefärligt tempo, dynamik, artikulation, tonhöjd och arrangemang. I den fria improvisationen fanns inga ramar för hur musiken skulle låta. I resultatet från forskningen framgick det att barnen experimenterade med fler musikaliska parametrar i den fria improvisationen. Deltagandet från barnens sida skilde sig dock från den fria improvisationen och den beskrivande improvisationen. Trots att barnen uttryckte sig på ett mångsidigare sätt i gruppen för fri improvisation var det färre barn i gruppen som deltog på det mångsidiga sättet, till skillnad från den beskrivande improvisationen där alla barnen bidrog med alla musikaliska parametrar. (MacGlone, 2018)

I mitt pedagogiska material har övningarna inslag av både fri improvisation och strukturerade tillvägagångssätt eftersom fria ramar och struktur ger olika slutresultat och därmed kan det konstateras att pedagogen gärna får variera i sitt sätt att undervisa för att främja ett mångsidigt utfall. Ramar och tydliga instruktioner skapar en miljö där barnen kan välja mellan att använda olika givna redskap för att skapa sitt eget uttryck. Resultaten från MacGlores forskning tyder även på att barn improviserar mer experimentellt ifall de får fria händer (MacGlone, 2018). Pedagogen måste därför göra ett beslut i hur styrt

hen vill leda undervisningen för att inte tappa barnens genuina improvisation men samtidigt få eleverna att delta.

2.2 Improvisation på barnens villkor

Barn är naturligt nyfikna och spontana (Bainger, 2009, s. 49–50). Med detta i åtanke kan pedagogen stöda barnets utforskande av sin kreativitet genom att ge barnet oavbruten tid att få spela på sitt instrument utan att störa och lägga sig i. Barnets idé från det fria utforskandet kan sedan plockas upp av pedagogen och tas med i ett större sammanhang på både individ- och gruppnivå. (Bainger, 2009, s. 49–50) I det pedagogiska materialet *Improvisera mera!* finns bland annat sången "Hur låter rymden" (s. 10–11) där barnen fritt får improvisera rymd ljud på olika föremål som nödvändigtvis inte behöver vara instrument. Sången är gjord för att upprepas många gånger och för att ge barnet tid att få utforska olika ljud. Hur låter rymden är ett exempel på en sång som kan användas som en övning med få instruktioner om hur och vad barnen skall spela. I övningen föreslås att ljuden skapas på föremål som vanligtvis inte används som instrument samt att använda utrymmet där undervisningen sker på ett utforskande sätt. Bland andra Laura Huhtinen-Hildén och Jessica Pitt beskriver att användningen av fantasiinstrument, det vill säga föremål som vanligtvis inte används som instrument, kan uppmuntra kravlös improvisation eftersom en eventuell förväntning och laddning kan vara mindre om vi exempelvis improviserar på ett köksredskap i jämförelse med ett regelrätt instrument (Huhtinen-Hildén & Pitt, 2018, s. 154)

I artiklar som berör improvisation med barn och deras fria skapande används lite olika termer. Bainger använder begreppet självstyrt musicerande (Bainger, 2009, s. 49). I boken *Music and the Child* och kapitlet med rubriken *Encouraging Musical Creativity through Improvisation* (sv. uppmuntra kreativitet genom improvisation), nämns det att pedagogen kan avdramatisera improvisationen genom att använda termer "spela och delta" i stället för "uppträda" (Sarrazin, 2016, s. 221). Oavsett vilka termer pedagogen väljer att använda, är det viktigt att skapa en trygg miljö för barnen. Barnen behöver nödvändigtvis inte veta att övningen innehåller improvisation. Som tidigare

nämnt är ett nyfikat utforskande ett naturligt förhållningssätt för barn och barnet själv behöver inte förstå begreppet improvisation för att kunna ta del av det.

Även ur litteratur som berör kreativt skapande inom musik hittas olika principer som kan tillämpas i musikundervisning med improvisation som tema. Jag vill lyfta tankar ur boken *Teaching Music Creatively* (sv. kreativ undervisning av musik) eftersom dessa kan vara till ett stöd inom musikundervisning (Burnard & Murphy, 2013). I boken sägs känslan av en kollektiv process, där både ägandeskap, samarbete och autonomi ingår, stöda kreativitet. Själva uppgiften kan balanseras mellan att innehålla bekanta, redan inlärd färdigheter och utforskande av det nya. En positiv värdering för det ovanliga, nya, och elevernas frågor möjliggör att nå en personlig musikalisk upplevelse. Genom att ge utrymme för elevens eget intresse och beslutsfattning är viktigt för att främja kreativitet. Det är dock viktigt att nämna att vad som uppfattas som kreativt inte alltid stämmer överens med vad som vuxna människor uppfattar och vice versa och detta lyfter Pamela Burnard i sitt kapitel om kreativ musikundervisning. (Burnard & Murphy, 2013, s. 1–11) Denna tanke får även stöd från Bainger som nämner att det finns lärdomar för barnet både i sådant som inte fungerar så bra och det som vi upplever som framgångsrikt (Bainger, 2009, s. 49). I *Improvise mera!* ger uppgifterna Ljudvärld (s. 12–13) och Improvisations saga (s. 8–9) utrymme för barnen att komma med egna idéer både i planeringsskedet av sagan eller temat för ljudvärlden och i själva utförandet där barnen får improvisera.

2.3 Olika tillvägagångssätt för att improvisera

Pedagogens roll i improviserandet är viktig. Om pedagogen utforskar sitt eget instrument vid sidan av barnen, får pedagog och elev uttrycka sig på lika villkor. Pedagogen kan ge barnen muntliga instruktioner i hur de kan skapa ljud, ge exempel och skapa olika ljud på sitt eget instrument simultant med barnet eller genom icke-verbal kommunikation. Barn tar in det de ser och hör. I detta öppningsskede är viktigt för pedagogen att vara uppmärksam på att inte värdesätta vissa tekniker eller sätt att spela "som bättre" och att låta det fria skapandet vara fritt utan värdering (Bainger, 2009, s. 50). Natalie Sarrazin

beskriver i boken *Music and the Child* (på svenska musik och barnet) att det inte finns något som är rätt eller fel i improvisation och betonar att improvisationsövningar skall stärka barnets självkänsla i lekar av improvisation (Sarrazin, 2016, s. 220–221). Ifall det fria utforskandet av instrument är väldigt högljutt och störande för de andra barnen i gruppundervisning, kan förslagsvis en del av utforskandet ske utomhus och med föremål som inte direkt är avsedda att vara instrument (Bainger, 2009, s. 50).

Vad befarar konkreta idéer som inspirerar till fritt utforskande av musik föreslår Bainger "mystiska ljud" det vill säga att pedagogen spelar upp ljud som är inspelade ur olika ljudkällor som barnen får gissa var de kommer ifrån. Exempel på detta kan vara inspelade ljud från ljudkällor i omgivningen. (Bainger, 2009, s. 51) Ljuden kan vara djurläten, naturfenomen eller föremål som uppger ljud. Att utan styrning lyssna efter ljud och försöka bilda sig en uppfattning om varifrån de kommer kan sätta i gång kreativt tänkande. Även gissningar som visar sig vara andra än det rätta svaret kan inspirera till att tänka i nyskapande banor. I mitt pedagogiska material har jag tagit med exempel på olika ljudkällor som kan användas som introduktion i lektionsplaner. I sången "Hur låter rymden" (s. 10–11) kan övningen inledas med att lyssna på ljudupptagningar från NASA (USA:s fristående myndighet för rymdfart och rymdforskning). Ljud kan stimulera och inspirera och källan till kreativt musikskapande behöver nödvändigtvis inte komma från andra regelrätta musikkällor.

En annan konkret idé är att komma upp med ljudeffekter för sagor. Olika instrument och objekt kan symbolisera karaktärer. Genom dessa lekar övar sig barnen på att använda instrument på ett varierat sätt med varierande dynamik. (Bainger, 2009) I mitt material beskriver jag hur man kan skapa en improvisationssaga. Sagan som kan vara kort och hittas på själv tillsammans med barnen och finns i materialet på sidan 8–9.

Genom att använda lek, en värld som barnen förstår och ligger dem nära, som utgångspunkt, kan man främja improvisation. Pedagogen kan tillsammans med barnen komma på regler för utövandet och allt eftersom metoderna och lekarna

blir bekanta, kan detta ingångssätt till improvisation komma att bli en naturlig del i musikutövandet.

Musikprofessor Natalie Sarrazin (2016) beskriver i sin bok om musikundervisning konkreta improvisationsutföranden med skalor som lämpar sig för improvisation. Som exempel ges pentatoniska skalan som kan användas på xylofon eller klockspel. Pedagogerna kan plocka bort de övriga tonerna för att göra uppgiften tydligare. Eleven kan sedan ges möjligheten att spela vilka toner de vill i en takt med fyra slag. Övningen kan sedan utvecklas så att sista tonen är tonika expanderas till åtta eller sexton takter. När gruppen är bekväm med övningen kan de spela turer av solo. I boken beskrivs även olika exempel på improvisation med kroppsrytm till exempel knäppning, stampar och klappar. Simpla improvisationsövningar kan göras med ”fråga – svar” teknik så att läraren börjar med en rytm som räcker exempelvis en takt. Eleven kan sedan svara med valfri rytm. Denna övning kan först inledas med att härma samma rytm, innan uppgiften går över i att hitta på ett eget svar. (Sarrazin, 2016, s. 215–222) I mitt pedagogiska material baserar sig ett flertal av sångerna på liknande idéer. Den pentatoniska skalan ges som förslag till improvisation i sången ”Igelkotten” (s. 14–16). Sången ”Den magiska trumman” (s. 6–7) innehåller instruktioner till kroppsrytmik som sedan kan utvecklas till rytmer som spelas på instrument. Sångtexten till ”Den magiska trumman” bjuder även in till improvisation. Textraden ”kan du höra den magiska trumman” som upprepas två gånger, följs av en tom takt där ett kort improviserat uttryck faller sig naturligt. Dessutom kan ordet trumma bytas ut mot namn på instrument och sången kan upprepas på ett mångsidigt sätt enligt elevens eller gruppens önskemål.

3 Pedagogens roll

Hur kan vi som pedagoger skapa förutsättningar för eleverna att vågar vara kreativa, skapande och fria i sitt musicerande? Principer för främjande av trygga miljöer i musikundervisning kräver att pedagogerna ägnar en del av processen och förberedelsen till att skapa trygghet. Inom litteraturen lyfts även upp

pedagogens roll som skiljer sig från en auktoritär och hierarkiskt upplagd relation. Pedagogerna kan ta en roll som medskapare snarare än en instruktör. Det finns evidensbaserade belägg för att en kreativ pedagog frambringar kreativt lärande och positiva inlärningsresultat som bland annat tas upp av Burnard och Murphy (2013). Förutom att en kreativ pedagog är en medskapare, uppmuntrar hen även elever till att ta risker och prova på nytt, uppmuntrar eleven att utvärdera sin process samt uppmuntrar till fantasi och nyskapande. (Burnard & Murphy, 2013, s. 1–11; Huhtinen-Hildén & Pitt, 2018, s. 31)

Pedagogens roll i främjandet av kreativa inlärningsmiljöer är mycket beroende på pedagogen som rollmodell antyder Burnard och Murphy (2013). Studien visar på att pedagoger som själva utvecklar sin kreativa dimension i deras liv är en fördel i kreativ undervisning. Att betrakta eleverna som en källa till inspiration och skapande av läromiljöer som är utforskande, bejakande och byggande av tillit i relationen är en stöttepelare. (Burnard & Murphy, 2013, s. 1–11; Huhtinen-Hildén & Pitt, 2018 s. 148–149)

Förutom att bygga en trygg relation till eleven kan pedagogen välja att tillämpa tydliga instruktioner eftersom det kan tillföra trygghet. Jag vill dock poängtera att regler gärna får skapas tillsammans med eleven och att regler endast tillför något positivt ifall de underlättar processen. Regler skall inte finnas till enbart för sakens skull eller för att upprätthålla en illusion om ordning. Laura Huhtinen-Hildén och Jessica Pitt (2018, s. 156–157) lyfter upp instruktioner för när det skall vara tystnad eller spelande, vem och vilka som spelar, rutiner för instrumentanvändning och grafiska notbilder för organisering och ihågkommande av processer som viktiga.

I mitt pedagogiska material har jag valt att skriva ett avsnitt som heter "guide till improvisation" (s. 4–5) där jag sammanfattar principer som jag tycker är viktiga. Det finns mycket att nämna om pedagogik och för att avgränsa har jag valt att speciellt belysa begreppen tryggare och modigare rum eftersom jag sällan stött på begreppen i litteratur som berör musikundervisning. Dessa begrepp tar jag upp i följande underkapitel.

3.1 Tryggare rum

För att skapa en miljö där eleven kan utforska improvisation på ett tryggt sätt finns det olika ingångar och teorier. Begreppet trygga rum är förslagsvis ett begrepp som pedagogen kan bekanta sig med och använda för att främja en trygg samvaro. Målet med tryggare rum vid ett undervisningstillfälle är att eleven vågar ta risken att uttrycka sig på ett tryggt sätt så att utbytet av autentiska idéer blir möjligt (Arao & Clemens, 2013, s. 141–142).

Enligt forskning som berör ämnet trygga rum föreslås en utgångspunkt där pedagogen skapar ett tryggt rum inom sig själv först. Ett rum där pedagogen håller ett vaket sinne och kan reflektera över undervisningsmetoder som inte är effektiva eller fördelaktiga i sin egen undervisning så att pedagogen inser sina utvecklingsområden. Pedagogen måste därmed bejaka sina egna svagheter och sårbarhet för att kunna skapa en trygg inlärningsmiljö för andra. (Hendricks et al., 2014, s. 39)

I en studie för att skapa trygga rum för musikundervisning föreslås följande principer som en modell för detta (Hendricks et al., 2014, s. 38–39):

- **Lyhördhet och emotionell närvaro** (Vad behöver pedagogen för att vara närvarande?)
- **Utmaningar enligt förmåga** (Val av rätt nivå på svårighet som motiverar)
- **Utbilda andra i trygga rum** (Genom att kommunicera och agera modell för elever och vårdnadshavare, förmedlar pedagogen läromiljöer där kreativitet och experimentalitet kan utövas, utan risk för att bli negativt dömd eller kritiserad.)
- **Lyhördhet för elevernas relation till musik och personliga liv**
- **Irreguljära instruktioner** (Undervisningssätt som är varierande och anpassade individuellt enligt elevernas sociala, emotionella och fysiska behov)

Pedagogen måste därmed arbeta med att utveckla sitt förhållningssätt till sin undervisning, aktivt delta i situationen och vara öppen för att finna nya lösningar. Modellen, som Hendricks et al. (2014) har utarbetat, antyder även till

att pedagogen inte kommer att kunna förbereda sig på vad som sker under själva undervisningen utan mycket av det som händer kommer pedagogen att komma ta ställning till när det sker.

3.2 Modigare rum

Vid sidan av begreppet trygga(re) rum finns även begreppet modigt rum som först populariserades av Brian Arao och Kristi Clemens (2013) i publikationen *The Art of Effective Facilitation* (Arao & Clemens, 2013). I skapandet av trygga(re) och modiga(re) rum är grundregler en viktig utgångspunkt. Beroende på tidsramen som finns kan grundreglerna föreslås av pedagogen, skapas av deltagarna eller så kan en hybrid mellan dessa användas (Arao & Clemens, 2013). Grundreglerna som Arao och Clemens föreslår är följande: vara överens om att vara oense (agree to disagree), ta inte det personligt (don't take things personally), valfrihet till utmaning (challenge by choice), respekt (respect), inga attacker (no attacks). Dessa grundregler kan sedan modifieras så att de passar in i musikundervisningen och anpassas enligt åldersgruppen. Utformandet av grundreglerna för trygga(re) rum och modiga(re) rum sker i bästa fall genom dialog. Här är en lista på grundregler som jag baserat på ovanstående teorier och har anpassat till musikundervisning med yngre barn:

- Det är okej att göra misstag
- Respekt (vi respekterar instrumenten och varandra)
- Du har alltid rätt att ta en paus (meddela om du tar en paus)
- Du har rätt att tacka nej till en utmaning
- Du får vara dig själv och lära dig i egen takt
- Du får äga din upplevelse och bör respektera andras

4 Processbeskrivning och tillvägagångssätt

Arbetsprocessen i detta examensarbete är av kvalitativ karaktär. En kvalitativ undersökningsmetod används då fördjupande av kunskap är önskvärt och ofta tillämpas egna varianter och tolkningar av den kvalitativa metoden (Patel & Davidson, 2011, s. 119–120). För att svara på frågeställningarna i mitt arbete

har jag valt att ta inspiration av den explorativa forskningsmetoden. Explorativa undersökningar syftar till att inhämta mångsidig kunskap kring ett problemområde från olika vinklingar (Patel & Davidson, 2011, s. 12–13). I insamlande av kunskap har jag tagit i beaktande tidigare forskning och litteratur som jag sedan använt för att utveckla mitt pedagogiska material som består av sånger och uppgifter med tillhörande lekbeskrivningar. Jag har även undersökt ämnet genom att granska pedagogens roll och tillvägagångssätt för att främja trygghet. Jag har valt att hålla en kurs där det pedagogiska materialet presenterades. Kursen riktade sig till pedagoger som undervisar i musik. Efter kursen fick deltagarna möjlighet att svara på en svarsenkät.

Detta examensarbete innehåller aspekter ur aktionsforskning. Aktionsforskning är en metod som kan användas när forskaren undersöker ett område inom den egna professionen i syftet att utveckla och förbättra den (Costello, 2003, s. 4–5). Inom aktionsforskning är processen ofta flexibel, cyklisk och problemlösningsinriktad. Aktionsforskningen utvecklades på 1940-talet av psykologen och sociologen Kurt Lewin (Lewin, 1946). I processen, som ofta upprepas, ingår faserna: planera, agera, observera och reflektera (Lewin, 1946). När aktionsforskning är tillämpad på undervisning används insamlande och tolkning av kunskap för att fördjupa förståelsen och utveckla det undersökta området (Costello, 2003, s. 3–5). Planeringen av *Improvisera mera!* är en process som har pågått under flera år och som jag beskriver närmare i avsnittet "Utarbetning av materialet *Improvisera mera!*". Eftersom detta examensarbete är begränsat tids- och resursmässigt till ett format som inte går att jämföra med egentlig forskning vill jag nämna att jag i arbetet endast tagit inspiration av aktionsforskningens processer och att en adekvat aktionsforskning av cyklisk karaktär bör pågå under en längre tid med fler omgångar.

4.1 Utformning av materialet *Improvisera mera!*

I min musikundervisning har jag träffat barn i musikinstituts musiklek och inom individuell instrumentundervisning. Musikinstitutens musiklek omfattas av läroplanen för grundläggande konstundervisning (Utbildningsstyrelsen, 2017).

Sedan jag började undervisa på musikinstitut och privat år 2020 började jag utarbeta de första övningarna till det pedagogiska materialet. Orsaken till att jag har gjort eget material är att det finns begränsat med övningar som tangerar improvisation för barn som lämpar sig för nybörjarundervisning. Material på svenska är även begränsat, då musikundervisningen speciellt musiklek skiljer sig en del från musikundervisningen i Sverige rent läroplansmässigt men även kulturellt.

Jag har märkt att det för vissa barn kan vara främmande att improvisera, det vill säga få bestämma själv vad hen vill säga med sitt instrument. När barn introduceras av improvisationsidéer brukar det ta en stund för dem att vänja sig och hitta sina egna sätt att uttrycka sig. Andra barn har ett naturligt behov av att få improvisera. Valet av innehållet grundar sig på uppgifter och sånger som jag har använt med grupper som har visat sig vara fungerande och omtyckta bland barnen. Jag har därmed gjort ett urval av materialet som baserar sig på praktisk användning och kasserat mindre bra fungerande övningar. Med fungerande menar jag övningar och sånger som barnen har lätt att ta till sig och de har visat sig ofta vara sånger som är korta och upprepande.

Barn är olika och därför tror jag att det är viktigt att musikstunderna är varierande och erbjuder många olika metoder. Improvisation är för mig som pedagog ett viktigt redskap genom vilket vi tillsammans med barnen utforskar musiken, instrumenten och oss själva som individer. Trots att jag har valt att avgränsa det pedagogiska materialet till improvisation har jag valt att ta med många olika arbetssätt i uppgiftsbeskrivningarna. Användningen av olika och varierande arbetssätt för att behandla en och samma sång eller tema gör uppgiften mer holistisk. Genom upprepningar med olika arbetssätt lär sig eleverna även sådant som till en början är svårt (Burnard & Murphy, 2013, s. 12–24). Då pedagogen använder sig av mångsidiga arbetssätt nås eleven på ett holistiskt sätt (Louhivuori et al., 2009 s. 393–394).

Materialet har bearbetats i flera omgångar. Det största arbetet har skett i samband med mina egna undervisningsupplevelser då jag testat nytt material

med mina elever. Med den insamlade kunskapen och erfarenheter som kursen och enkäten medförde gjordes ytterligare justeringar och tillägg. En åldersrekommendation är någon som kom upp som ett önskemål i enkäten och även kommenterades av den lärare som förhandsgranskade mitt material före jag presenterade materialet på kursen. För att möta önskemålet om ålderskategorisering på övningarna har jag valt att göra ett tillägg där jag förklarar varför jag inte valt att ge åldersrekommendation. Eftersom övningarna i *Improvisera mera!* inte innehåller aspekter av korrekta sätt att utföra spelandet, i enlighet med vad tidigare forskning (Bainger, 2009, s. 50; Sarrazin, 2016, s. 220–221) är åldersrekommendation något som inte kan tillämpas på ett relevant sätt eftersom det inte skulle medföra något mervärde för varken pedagogen att jämföra elever eller för eleven själv. Varierande svårighetsgrad och olika arbetssätt som möter eleven holistiskt främjar en mångdimensionell undervisning och når olika elever något som även får uppbackning av tidigare kunskapskällor (Burnard & Murphy, 2013, s. 12–24; Louhivuori, et al., 2009 s. 393–394).

4.2 Kurs där materialet presenterades

Materialet *Improvisera mera!* presenterades under en kurs den 21 januari 2023 i Metropolia Yrkeshögskola. Kursen pågick i två timmar och riktades till målgruppen musikpedagoger, instrumentpedagoger och småbarnspedagoger. I kursen deltog fem personer. Innehållet i kursen finns mer detaljerat beskrivet i Bilaga 1. Efter kursen kunde deltagarna välja att besvara den elektroniska svarsenkäten som användes för utvärdering av materialet. Spridningen av information om kursen gjordes i samarbete med SMuL rf (Småbarns musiklärare rf). SMuL rf spred inbjudan till kursen till sina medlemmar samt publicerades information om kursen i SMuLs facktidning *Lilltrillen* (Pikkutrilli).

Deltagandena i kursen hade olika bakgrunder. Dels skiljde sig musikbakgrunden bland deltagarna mellan klassisk- och rytmiskbakgrund. Instrumenten och målgruppen inom undervisning skiljde sig även. En del hade instrumentundervisning för enskilda elever och andra undervisade för grupp.

Erfarenheten i frågan om hur länge de hade undervisat varierade mellan personerna. Eftersom gruppen var så diversifierad, var det en utmärkt utgångspunkt för att dela kunskap mellan deltagarna. Det uppstod naturligt viktiga diskussioner och deltagarna började även spontant dela med sig av sina erfarenheter och idéer. Detta kan jag tolka som att jag med framgång lyckades skapa en miljö där deltagarna kunde närvara på ett aktivt sätt. Även idén om att grupprocessen sker genom växelverkan nåddes således.

I början av kursen gav jag kort information om det pedagogiska materialet och efter det började processen där vi tillsammans använde uppgifter ur materialet och improviserade tillsammans. Efter det fick deltagarna i tur och ordning berätta om sig själv, sin bakgrund och sina förväntningar på kursen. Det framgick att samtliga deltagare var bekanta med improvisation, men att det fanns utmaningar eller kunskapsluckor som de gärna ville fylla på under kursen. Orsaken till att jag ville veta deltagarnas förväntningar var att jag lättare kunde leda processen i en meningsfull riktning samt kunde använda mig av de kunskaper och kompetenser som redan fanns. Min kursplanering var därför tillräckligt flexibel just av den orsaken att jag i stunden kunde guida oss till olika intressanta riktningar. Deltagarnas input är också lika viktiga som mina och därför gav jag utrymme för diskussion och kommentarer när de spontant uppstod. Gruppstorleken visade sig även vara fördelaktig då det uppstod en intim stämning och det fanns möjlighet att komma till tals.

Jag använde olika typer av pedagogiska verktyg och signaler för att guida oss genom processen. Instruktioner gavs med hjälp av ord, kroppsspråk och genom musik. I klassrummet som kursen hölls kunde deltagarna välja att sitta på stolar eller på golvet. Jag är inte säker på ifall deltagarna medvetet uppfattade, eller ifall det påverkade dynamiken, men jag valde att sitta på golvet för att förmedla att jag inte tar fysiskt större plats i rummet eller är högre upp när de andra valde att sitta.

Jag hade ställt fram instrument som kunde användas vid intresse och deltagarna kunde även spela på sina medtagna instrument. Mina instruktioner

uppmuntrade till att fritt få använda sig av olika material, instrument och utrymmet. Idén bakom detta var att skapa en kreativ atmosfär där deltagarna kunde vid intresse ledas av impulser samt inspirera till samma kreativa frihet som jag i materialet vill förmedla.

4.3 Elektronisk svarsenkät

En elektronisk svarsenkät skickades ut till deltagarna i kursen där materialet presenterades. Förutom dessa deltagare skickades även det pedagogiska materialet och enkäten till musikpedagoger som undervisar barn.

Respondenterna uppmanades ta del av materialet före de besvarade enkäten. Eftersom antalet svar från enkäten är relativt låga, fungerar svaren riktgivande om materialets användbarhet. Enkäten bestod av fem frågor med fasta svarsalternativ och två frågor där respondenterna fick delvis uppge fria kommentarer till materialet och en fråga där de fick utrymme att beskriva om det var något som de tyckte saknades från materialet. Valet av frågorna och dess formuleringar grundade sig på enkla frågor som är lätta att förstå för att undvika missförstånd i enighet med praxis för enkätstudier (Patel & Davidson, 2011, s. 105). Enkätens tillförlitlighet och kontroll är svår att garantera eftersom det inte kan bedömas i vilken grad respondenterna har tagit sig tid för att läsa igenom det pedagogiska materialet (Patel & Davidson, 2011, s. 105).

Enkäten besvarades anonymt och i enighet med Dataskyddsbekrivning i enlighet med artikel 13 i EU:s allmänna dataskyddsförordning 2016/679. Som plattform för enkäten användes Metropolias elektroniska svarsblankett. Eftersom kursdeltagandet var relativt lågt (fem personer deltog) skickade jag även ut materialet till övriga musikpedagoger. Dessa personer hittade jag genom musikinstituts hemsidor. Inför kursen gjordes även en bred marknadsföring och således kunde personer som inte hade möjlighet att delta i kursen kunde ta del av materialet och svara på enkäten.

5 Resultatrapportering

I detta avsnitt besvarar jag mina frågeställningar utgående från analyser av data från enkäten, kursen där materialet presenterades samt granskning av innehållet i det pedagogiska materialet. Allt som allt skickades materialet till 20 personer, varav 10 personer svarade på enkäten inom utsatt tid.

Respondenterna bestod av personer som både deltog i kursen där materialet presenterades och personer som enbart fick materialet. Deltagarna uppmanades att ta del av materialet före de svarade enkäten. Anledningen till att enkäten skickades till andra personer än de som deltog i kursen var att utöka antal svar och få en bredd på svaren. Frågorna till enkäten kan läsas i sin helhet i Bilaga 2. Som jag i föregående kapitel redan konstaterat, är tio enkätsvar ett relativt lågt antal och jag kommer att behandla svaren som feedback för materialet och använda det till att göra små korrigeringar i materialet. Dessutom vill jag tillägga att respondenterna kunde svara på enkäten direkt efter att de hade antingen gått kursen eller fått ta del av materialet. De svarade därför enbart mot den uppfattning av materialet de fått och mot tidigare erfarenheter.

5.1 Ett hurudant material stöder improvisation i musikundervisning för barn?

Det intuitiva svaret på frågan vilket material som stöder improvisation i musikundervisning är ett sådant som pedagogen ställer sig positiv till och känner sig inspirerad av att använda. Då pedagogen är inspirerad faller det naturligt att entusiasmen förs över till barnen (Burnard & Murphy, 2013, s. 1–11). Ett sådant material som inspirerar pedagogens egen källa till improvisation och utvecklar de egna improvisatoriska dimensionerna gör att pedagogen kan fundera som en rollmodell (Burnard & Murphy, 2013, s. 1–11). Med det sagt vill jag även ta upp pedagogens syn på elevens inneboende kunskap och tillit i relationen som är en källa till en positiv upplevelse av musikundervisningen (Burnard & Murphy, 2013, s. 1–11). Ett sådant material där barnens naturliga nyfikenhet, teman som intresserar barnen och befinner sig i barnens

fantasivärld, är därför ett i detta avseende *bra* material. Pedagoger kan därför försöka hitta aspekter i undervisningsmaterial som stimulerar dem själv. Jag tror att pedagoger vinner på att välja sådant material som intresserar dem. Att välja en repertoar enbart utgående från vad man tror att barnen skulle tycka om kan leda till ett större avstånd mellan elev och pedagog. Ifall pedagogens syn på lärande utgår från dialog och växelverkan mellan elev sker även valet att material i samråd och utvecklas över tid. Därmed vill jag även lyfta att lektionsplanering med denna pedagogiska synvinkel gärna får vara en kontinuerlig process där pedagogisk improvisation och intuition kan få vara en del av det som styr valet och användningen av undervisningsmaterial.

Svaren från enkäten som tyder på att pedagoger kommer att använda materialet indikerar på att det är ett material som stöder improvisation. Eftersom grundtanken med mitt material är att alla pedagoger använder materialet på personligt sätt är det svårt att säga med säkerhet ifall mitt material stöder improvisation i allmänhet i musikundervisning. För en pedagog kan materialet stöda väldigt bra och för en annan kan materialet vara mindre användbart. Det var orsaken till att jag valde att fråga i enkäten ifall materialet inspirerade till att improvisera mera och ifall materialet är lätt att tillämpa i den egna undervisningen. Det är alltså viktigt att ett material är lätt att överföra i den egna rutinen. Pedagoger i Finland har ganska stort svängrum och kan påverka sin undervisning. Våra nuvarande läroplaner är skrivna på ett sådant sätt att pedagoger har stor autonomi och kan bestämma i hög grad lektionsinnehållet inom ramarna för de undervisnings riktlinjer som finns (Utbildningsstyrelsen, 2017; Utbildningsstyrelsen, 2022; Utbildningsstyrelsen, 2014).

5.2 Hur kan pedagoger främja barnets kreativitet, musikaliska färdigheter och självförtroende?

Av de pedagoger som svarade på enkäten uppgav nio personer av de tio respondenterna att de använder improvisation i sin undervisning. Orsaken till att jag var intresserad av att inleda enkäten med denna fråga är för att då reda på hur insatta de var i ämnet. Improvisation kan betyda olika för olika personer, arbetssätt och metoder kan variera. Det var även intressant för mig att veta

omfattningen av improvisationsundervisning. Fyra personer använde improvisation varje lektion, två personer varannan lektion samt fyra personer använder improvisation några gånger per läsår. Det att pedagogen använder improvisation regelbundet i sin undervisning indikerar på att barnets kreativitet, musikaliska färdigheter och självförtroende får möjlighet att främjas i musikundervisningen (Sarrazin, 2016, s. 220–221).

Eftersom det pedagogiska materialet är mångsidigt och når barnen på ett i bästa fall holistiskt sätt kan barnens kreativitet främjas (Louhivuori et al., 2009, s. 393–394; Burnard & Murphy, 2013, s. 12–24). Arbetssätt som jag använt att inkludera i mitt pedagogiska material är auditiva, kinestetiska, taktila och visuella. Olika arbetssätt som framgår i mitt material är röst användning, lyssnande, kroppsrytmik och musicerande i olika uppsättningar. Förutom olika arbetssätt har jag även valt tvärkonstnärliga uttrycksformer som innefattar dans, bildkonst, drama och berättande. Tanken är att pedagogen kan välja de arbetssätt som passar för stunden för eleven eller eleverna, samtidigt som samma sång eller uppgift kan användas över flera lektioner. Det kan därmed konstateras att materialen i *Improvisera mera!* kan användas för att främja barns kreativitet. Materialet innehåller inga övningar där barnen kan göra rätt eller fel, utan fokus ligger på själva upplevelsen och utförandet vilket även stöds av litteraturen (Sarrazin, 2016, s. 220–223).

I kursen där jag presenterade materialet för pedagoger öppnade jag processen med att tala om tryggare och modigare rum. Begreppen var inte bekanta för deltagarna från tidigare. Jag tror att pedagogerna nog är bekanta med de frågor som tryggare och modigare rum lyfter, men att kunna de definiera och namnge beteenden gör att pedagogen kan reflektera över sin undervisning och lägga ord på beteenden. På grund av att kursen var två timmar lång och att deltagarna nödvändigtvis kände varandra gjorde jag upp spelreglerna på förhand. Spelreglerna är baserade på principer för tryggare och modigare rum och har anpassats till en grupp med vuxna deltagare.

Spelreglerna för kursen:

- Rätt till att göra fel/misstag (jag kommer göra fel och du kommer göra fel)
- Rätt att delta eller inte delta (hur du deltar, gå bort om det känns så och meddela isåfall)
- Du har rätt att fråga och avbryta
- Vi skapar tillsammans för att uppnå jämställdhet

Jag var tydlig med att nämna att vi skapar tillsammans och att vi alla har något att bidra med oavsett bakgrund och erfarenhet. Jag ville skapa en trygghet av att veta att det också är okej att delta på egna villkår eller att avstå från att delta. Efter att jag hade presenterat spelreglerna kontrollerade jag att deltagarna gav sitt samtycke till reglerna.

5.3 Hur stöder materialet Improvisera mera! musikpedagoger i musikundervisning?

Alla respondenter uppgav att det pedagogiska materialet Improvisera mera! inspirerade till att improvisera mera. Av dessa uppgav en att det till viss grad inspirerade och de resterande nio svarade jakande på frågan. Frågan gällande tillämpningen av materialet i den egna undervisningen uppgav sju personer att materialet var lätt att tillämpa i egen undervisning och tre personer uppgav att det till viss del är lätt att tillämpa i egen undervisning. Materialet som består av sex moment, var av varierande karaktär och innehöll olika typer av arbetssätt. Jag var positivt överraskad över att så många uttryckte att de lätt kunde tillämpa materialet i sin undervisning.

Utsikterna för materialets framtida användning kunde tolkas som positivt då åtta personer svarade att de kommer att använda idéer eller uppgifter från det pedagogiska materialet i sin undervisning i framtiden. Två svarade att de kanske skulle använda materialet. Sammanfattningsvis kan jag konstatera att det pedagogiska materialet togs emot positivt bland enkätens respondenter. Personerna som valde att svara på enkäten hade, sedan tidigare, en relation till improvisation och använde sig av det i sin undervisning. Detta innebär att enkäten besvarades av personer som hade inblick i improvisation och därmed

kunde jämföra materialet mot egna tidigare erfarenheter. Således stöder materialet pedagoger som en inspirationskälla och en påbyggnad av tidigare kunskap.

5.4 Diskussion

Improvisation i musikundervisningen kan se olika ut och närmast från olika vinklar med olika metoder. För att få hela gruppen engagerad är det till en fördel att ha vissa ramar och teman för improvisationen (MacGlone, 2018). Uppgiften kan dock vara alltifrån väldigt fri så att man endast besluter om ett tema, till att läraren ger ett instrument med en viss skala och instruktioner om att spela fjärdedelsnoter under en takt i fri ordning (MacGlone, 2018; Sarrazin, 2016 s. 220–221). Som en del av musikundervisningen är det även viktigt att komma ihåg att ge barnet till för fri utforskning av instrumentet (Bainger, 2009) något som jag upplever att jag lyckats med i mitt arbete.

Jag vill även lyfta kritik som följer då ett läromaterial utformas och granskas av samma person. Eftersom jag i detta arbete behandlar ett material som jag själv skapat, medför detta en etisk problematik i processens olika delmoment. Med detta i åtanke försöker jag i undersökningen redovisa med öppenhet alla delmoment samt kritiskt förhålla mig till resultaten. Förutom ett granskande förhållningssätt till resultaten kan jag konstatera att detta arbete inte kan generaliseras (Costello, 2003 s. 39–47).

Jag vill även förhålla mig kritiskt till undersökningsprocessen som innehåller inspiration av den explorativa undersökningsmodellen och aktionsforskningen. Reliabiliteten (tillförlitligheten) och validiteten (mätningens relevans) vill jag förhålla mig kritiskt till, eftersom arbetets art grundar sig på aspekter som är svåra att mäta. Ett långvarigt engagemang, triangulering och kontinuerlig anteckning är något som sägs öka tillförlitligheten. Triangulering inom forskning syftar till att använda mer än en metod för datainsamling (Costello, 2003 s. 44–46). Utformande av det pedagogiska materialet har pågått under en lång tid men för att öka reliabilitet och validitet kunde mer ingående undersökningar med längre perspektiv, triangulering och kontinuitet tillämpas.

Åldersrekommendation är något som både kom fram på kursen och i enkäten, som ett önskemål från pedagogens sida. Det rörde sig om enstaka kommentarer men åldersfrågan är ändå av relevans och det är en viktig aspekt som jag vill diskutera. Jag är medveten om att en del pedagoger gärna ser att material kategoriseras enligt ålder. Det är mitt medvetna val att inte ge åldersrekommendation eftersom det kan begränsa eller kategorisera användningen av materialet. Elever lär sig i egen takt och pedagogens roll är även att kunna definiera behovet av övning och följa med elevens utveckling. Eftersom övningarna inte innehåller aspekter av att spela korrekt eller rätt och fel är åldersrekommendation något som inte är väsentligt (Bainger, 2009, s. 50; Sarrazin, 2016, s. 220–221).

Det är ingen fara ifall pedagogen väljer en övning för lektionen som är för lätt eftersom det kan bygga elevens självförtroende. Det samma gäller ifall pedagogen väljer att presentera en övning som är snäppet svårare i avseendet av elevens kunskap. Vissa elever motiveras av lite för svåra övningar. Pedagogen kan även nämna svårighetsgraden för eleverna och avdramatisera det genom en lekfull attityd. I dialog mellan eleven och pedagogen kan undervisningsmaterial diskuteras och elevens önskemål kan tillgodoses och ligga till grund för kommande lektioner. Det är relevant för pedagogen att erbjuda övningar av varierande svårighetsgrad och olika arbetssätt för att möta eleven genom mångsidig undervisning (Burnard & Murphy, 2013, s. 12–24; Louhivuori, et al., 2009 s. 393–394).

6 Slutsatser och utvecklingspotential

Sammanfattningsvis kan jag konstatera att arbetet med det pedagogiska materialet *Improviserera mera!* har varit en givande process och en naturlig brygga mellan mina studier som musikpedagog och arbetslivet. I skapande av materialet har jag velat lyfta en aktuell syn på lärande, eleven och pedagogen för att bidra med ett aktuellt material. Att materialet har emottagits positivt och att efterfrågan på mitt material har spritt sig gläder mig stort. Att efterfrågan på svenskt material är stor ger även mitt arbete ett mervärde för samhället och

musikundervisning i Svenskfinland. Materialet har tagits emot positivt på fältet och i flera av de forum på sociala medier som jag är medlem i har personer efterfrågat att få ta del av mitt material redan nu. Eftersom det finns en efterfrågan på undervisningsmaterial bland svensktalande musikpedagoger i Finland kan jag dra slutsatsen att detta arbete kan komma att ses som ett bidrag till musikundervisningen i Svenskfinland och bidra till utveckling i vårt samhälle. Materialet kommer förutom att publiceras i Theseus finnas tillgänglig på min hemsida (carolinawendelin.com).

Min personliga pedagogiska profil har även stärkts genom detta arbete. Jag kan konstatera att mina pedagogiska tankar och synen på lärandet har en tydlig riktning som även stöds av den forskning och litteraturen som jag bekantat mig med. I och med att min pedagogiska profilering är stark, kan jag även tänka mig att detta material inte passar för alla pedagoger, men kan vara till nytta för de pedagoger som liksom jag vill skapa undervisningstillfällen där processen, holistiskt tänkande och elevens musikaliska självkänsla är i fokus. Eftersom grundtanken med mitt material är att alla pedagoger använder materialet på ett personligt sätt är det svårt att säga med säkerhet ifall mitt material stöder improvisation i musikundervisning. Mitt material är fördelaktigt för pedagoger som vill ha ett material som är lätt att bygga vidare från, som innehåller möjligheter inom teman och ramar och som förutsätter att pedagogen gör medvetna val. Materialet ställer därmed en del krav på pedagogen i avseendet kommunikation och växelverkan. Pedagogen kan med fördel bekanta sig med tryggare rum och modigare rum för att få ut mer av övningarna. Om aspekten kring trygghet och mod saknas kan materialet tappa sin användningspotential.

En utvecklingspotential för Improvisera mera! vore att spela in bakgrundsmusik till sångerna så att användare kan lättare ta till sig materialet. Främst skulle jag se att småbarnspedagoger eller andra som inte har musik som främsta kunskapsområde skulle ha nytta av inspelningar. Det skulle vara fint att pedagoger oavsett musikalisk bakgrund kunde använda musik som arbetsätt med barn.

Eftersom målet med materialet har varit att eleven skall kunna känna sig delaktig i lärandeprocessen, hitta sitt eget uttryck samt utforska sitt instrument på ett tryggt och kreativt sätt ser jag även utvecklingspotential i att materialet kan formateras i olika riktningar av de användare som väljer att ta del av materialet i sin undervisning. Olika undersökningar i hur materialet och pedagogen lyckas engagera eleverna och främja delaktighetsprocessen vore intressant för vidare forskning.

Aväändningsområdet för materialet kunde breddas till olika målgrupper och jag skulle gärna arbeta vidare med materialet med målgrupper av personer med olika intellektuella funktionsvariationer. Ett tillägg kunde även göras som riktar sig till elever med neurodiversitet. En social funktionsvariationsmodell kunde i framtida utveckling av materialet vara en utgångspunkt för att göra materialet mer tillgängligt för olika typer av elever.

Källor

- Arao, B. & Clemens, K. (2013). *The Art Of Effective Facilitation: From safe spaces to brave spaces*, Stylus Publishing, LLC, 135-150. <http://easyreg-production.s3.amazonaws.com/CM5C7Y/EFBH68/Arao%20and%20Clemens.pdf>
- Bainger, L. (2009). Engaging the young child in self-directed music play. *He Kupu, New Zealand Tertiary College Vol 2, Num 2 - December*, 49-53. <https://www.hekupu.ac.nz/article/engaging-young-child-self-directed-music-play>
- Biasutti, M. & Luigi F. (2009). *Dimensions of Music Improvisation*. *Creativity Research Journal*, Volume 21, Issue 2-3. <http://dx.doi.org/10.1080/10400410902861240>.
- Burnard P. & Murphy, R. (red.). (2013). *Teaching Music Creatively: Learning to teach in primary school series (1st edition)*. Routledge.
- Costello, P. (2003). *Action Research*. Bloomsbury Publishing
- Hendricks, K., Smith, T. & Stanuch, J (2014). *Creating Safe Spaces for Music Learning. Music Educators Journal, Volume 101, Issue 1. 35-40.* https://benjaminbolden.ca/wp-content/uploads/2016/01/2014_Hendricks_-_CreatingSafeSpacesforMusicLearning.pdf
- Huhtinen-Hildén, L. & Pitt, J. (2018). *Taking a Learner-Centered Approach to Music Education: Pedagogical Pathways*. Routledge.
- Koutsoupidou, T. & David J H. (2009). An experimental study of the effects of improvisation on the development of children's creative thinking in music, *Society for Education, Music and Psychology Research vol 37(3)*. 251–278. Society for Education.
- Lewin K. (1946). Action Research and minority problems. *Journal of Social Issues. Volume 2, Issue 4*. 34-46. <https://doi.org/10.1111/j.1540-4560.1946.tb02295.x>
- Louhivuori J., Paananen P. & Väkevä L. (Red.) (2009) *Musiikkikasvatus – näkökulmia kasvatukseen, opetukseen ja tutkimukseen*. Suomen musiikkikasvatusseura FiSME.
- MacGlone, U. (2018). *Designing Activities for Teaching Music Improvisation in Preschools – Evaluating Outcomes and Tools*. Edinburgh, Scotland: University of Edinburgh.
- Patel, R. & Davidson, B. (2011). *Forskningsmetodikens grunder: Att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. Studentlitteratur AB, Lund.
- Sarrazin, N. (2016). *Music and the Child*. New York: Open SUNY Textbooks.

Svenska Akademien. (2021). Svensk ordbok.
<https://svenska.se/so/?id=133887&pz=7>

Utbildningsstyrelsen. (2017). *Grunderna för läroplanen för den allmänna lärokursen i grundläggande konstundervisning 2017*.
<https://eperusteet.opintopolku.fi/eperusteet-service/api/dokumentit/4273717>

Utbildningsstyrelsen. (2022). Grunderna för planen för småbarnspedagogik 2022.
https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/Grunderna_for_planen_for_sma_barnspedagogik_2022_0.pdf

Utbildningsstyrelsen. (2014). Grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen 2014.
https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/grunderna_for_laroplanen_for_den_grundlaggande_utbildningen_2014.pdf

Bilagor

Bilaga 1 Kursplanering

Improvisera mera! Kurs 21.1.2023, Metropolia

Inledning

Presentation, information om materialet, kursen och syftet.

Deltagarna fick berätta om sig själv, sin musikaliska bakgrund, nuvarande verksamhetsområde samt förväntningar inför kursen.

Gemensamma spelregler

Presentation av tryggare och modigare rum och spelregler:

- Rätt till att göra fel/misstag (jag kommer göra fel du kommer göra fel)
- Rätt att delta eller inte delta (hur du deltar, gå bort om det känns så, meddela)
- Fråga och avbryta
- Vi skapar tillsammans för att uppnå jämställdhet

Uppvärmning

- Uppvärmning av kropp och röst gjordes genom att "gå i rummet". Tillägg av kropps rörelser och ljud med rösten gjordes genom input av alla deltagare.

Magiska trumman

1. Presentation av sången med kropps rörelser. Ordet "bom" byttes ut med olika kropps rörelser.
2. Sång och spel med trummor.
3. Sången spelades med deltagarnas medtagna instrument.

Hur låter rymden

1. Texten med rörelser
2. Sång
3. Utforskning av rymdljud i utrymmet med trumpinnar som redskap
4. Improvisation med olika föremål i rummet samt diverse instrument.

Igelkotten

1. Känslokort utplacerade på golvet. Val av känslokort.
2. Sång tillsammans med kroppsrytmik
3. Sång och improvisation ovanpå inlärd kroppsrytmik.
4. Musicerande med tonboxar, metallofon, klockspel och andra medtagna instrument

Reflektion

- Diskussion om materialet och respons

Bilaga 2 Frågor i svarsenkäten

1. Jag använder improvisation i min undervisning

- Ja
- Nej

2. Jag använder mig av improvisation i min undervisning

- Varje lektion
- Varannan lektion
- Några gånger per läsår
- Aldrig

3. Det pedagogiska materialet som presenterades under kursen 21.1.2023 inspirerade till att improvisera mera

- Ja
- Nej
- Till viss del

4. Det pedagogiska materialet Improvisera mera! är lätt att tillämpa i min egen undervisning

- Ja
- Nej
- Till viss del

5. Jag kommer att använda idéer eller uppgifter från det pedagogiska materialet i framtiden

- Ja
- Nej
- Kanske

6. Var det något du saknade i det pedagogiska materialet? Nämn isåfall vad du tyckte fattades.

7. Övriga kommentarer till materialet

Bilaga 3 Dataskyddsbeskrivning

Introduktion

Dataskyddsbeskrivning i enlighet med artikel 13 i EU:S allmänna dataskyddsförordning 2016/679. I detta avsnitt beskrivs behandling av personuppgifter i undersökningen.

Som ansvarig för undersökningens register över personuppgifter fungerar Metropolia yrkeshögskola tillsammans med skribenten för examensarbetet.

IMPROVISERA MERA! – Pedagogiskt material som stöder improvisation i musikundervisning för barn

Samtycke till undersökning

Ni har blivit tillfrågade att delta i denna undersökning där undervisningsmaterialet "Improvisera mera!" utvärderas. Eftersom ni arbetar med musikundervisning är ni lämpliga i denna undersökning. Denna information om undersökning klargör undersökningens syfte och er roll i undersökningen.

Frivillighet och samtycke

Deltagandet i undersökningen är frivillig. Ni kan avbryta er medverkan när som helst utan någon orsak och det kräver inte heller att ni meddelar ert bortfall.

Syftet med undersökningen

Syftet med undersökningen är att samla information om hur ofta du som musiklektör använder improvisation i din undervisning, till vilken grad undervisningsmaterialet "Improvisera mera!" är användbart samt dina åsikter om undervisningsmaterialet.

Undersökningens förverkligare

Denna undersökning är en del av Carolina Wendelins slutarbete vid yrkeshögskolan Metropolia.

Undersökningsanförande och metod

Som undersökningsmetod används frågeformulär som besvaras inom ramen 1-3 veckor efter att undersökningsmaterialet har presenterats.

Kostnader och dess ersättningar

Det är avgiftsfritt för er att delta i undersökningen. För att delta i undersökningen betalas heller inte ut någon ersättning.

Information om forskningsresultat

Forskningsresultaten kommer att publiceras i slutarbetet som kommer finnas tillgänglig i Theseus nätpublikation.

Avbrytande av undersökning

Undersökningens utfärdare (skribenten) har rätt att avbryta undersökningen ifall då studeranden avbryter sina studier.

Tilläggsinformation

Vid behov och tilläggsfrågor som berör undersökningen ber vi er kontakta slutarbetets skribent eller ansvarig person för undersökningen.

För vidare frågor kan ni kontakta ansvariga av undersökningens register över personuppgifter.

Personuppgiftsansvarig

Metropolia

Designergatan 1

00650 Helsingfors

Ansvarig för undersökningen / Examensarbets handledare

Titel: Lektor, musikteamet

Namn: Annu Tuovila

Metropolia Ammattikorkeakoulu Oy / YAMK-tutkinnon ja opinnäytetöiden vastuopettaja, musiikin tutkinto-ohjelma

Kontaktperson i ärenden angående registret

Carolina Wendelin

Registrets namn

Improvisera mera! responsenkät

Syftet med behandlingen av personuppgifter

Era personuppgifter samlas in i syftet att användas i undersökningen av det pedagogiska materialet: Improvisera mera! Era åsikter och svar bidrar till att utveckla materialet samt bekräfta dess användningsmöjligheter.

Deltagandet i undersökningen är frivillig och styrs varken av avtal eller lagenliga principer.

Regelmässiga informationskällor

Informationskällan är ett webbformulär Improvisera mera! responsenkät

Principerna för registerskydd

Insamlad information från E-blanketten sparas i Metropolias Z-näthenhet.

Informationen anonymiseras så att respondentens identitet inte kan igenkännas i examensarbetet.

Rätt att begära att en uppgift rättas

Eftersom era personuppgifter behandlas i denna undersökning formar era svar ett personregister. Som registrerad har ni följande rättigheter till att

- få information om behandlingen av personuppgifter
- granska era egna uppgifter
- korrigera era uppgifter och kräva rättelser

- radera era uppgifter (Ifall ni upphäver ert samtycke)
- upphäva ert samtycke till uppgivna personuppgifter
- begränsa era uppgifter som berör personuppgifter
- registeruppbärarens anmälningsskyldighet av korrigerering av personuppgifter, annullering av deltagandet eller begränsning av era personuppgifter.
- förflyttning av era uppgifter från ett system till ett annat.
- tillåta automatisk beslutsfattning av uttryckligt samtycke
- rätt att lämna in klagomål till tillsynsmyndigheten Dataombudsmannens byrå, om den registrerade anser att dennes personuppgifter inte behandlats i enlighet med EU:s allmänna dataskyddsförordning.